

УДК 329:165 (477)

Ярош Я. Б., Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Досліджується роль політичних партій у реалізації державної політики в Україні. Політичні партії є важливими суб'єктами у здійсненні політики на всеукраїнському та місцевому рівнях, що дозволяє уточнити їх особливості функціонування. Робиться висновок, що усе частіше політичні партії залучаються до процесу прийняття рішень на усіх рівнях. Специфікою реалізації державної політики та метою соціального партнерства у світовій практиці є партнерська взаємодія політичних партій та органів державної влади. Співпраця владних інституцій та політичних партій для розгляду конкретних питань з урахуванням громадської думки є загальноприйнятою практикою в демократичному політичному процесі.

Ключові слова: державна політика, громадянське суспільство, громадська організація, політична партія, демократичний політичний процес.

Постановка проблеми. Демократизація політичного процесу в Україні створює можливості участі політичних партій у здійсненні і реалізації державної політики. Важливість участі політичних партій у державотворчих процесах, віддзеркалює потребу ґрунтовно висвітлити окремі аспекти проблеми.

З часу виникнення людського суспільства йому притаманний потяг до взаємодії його членів, установа між ними різних зв'язків та відносин на основі спільних інтересів. Групи людей, які виникають внаслідок такої взаємодії і є цілісними утвореннями, називають об'єднаннями громадян.

Форми об'єднань громадян, які відображають різні рівні внутрішньої організованості, – це громадські організації та політичні партії. Через ці утворення окремі особи та соціальні групи мають можливість впливати на інші групи, на суспільство загалом відповідно до своїх інтересів, перетворюючись на важливі суб'єкти у реалізації державної політики. Безперечно, найвпливовішими суб'єктами політичного процесу були й залишаються політичні партії.

Динаміка політичного розвитку суспільства значною мірою залежить від того, наскільки використовується такий суб'єкт у здійсненні політики, як політичні партії. Інтеграційні процеси, неминуче пов'язані з розбудовою держави, значно змінили і політичне життя українського суспільства. З одного боку, формується нова структура політичної системи, з іншого – якісно змінюються її складові, однією з яких є політичні партії. Непостійність політичної ситуації, вимагає від політичних партій зміни форм і методів діяльності, що передбачає нові підходи до здійснення державної політики. У зв'язку з цим, актуалізується і питання їх дослідження.

Розробленість теми в науковій літературі. Останнім часом у вітчизняному науковому середовищі спостерігається значне підвищення інтересу до функціонування політичних партій, як суб'єктів реалізації державної політики. У той же час огляд вітчизняної наукової літератури дає підстави констатувати, що проблема комплексного дослідження ролі політичних партій у процесі здійснення державної політики в Україні ще не стала об'єктом спеціальних досліджень.

Вивчення ролі політичних партій, як одного з визначальних суб'єктів реалізації державної політики, не було пріоритетом в наукових пошуках вітчизняних дослідників. Особливого значення набуває проблематика уточнення впливу політичних партій на національні та локальні політичні процеси. Ця особливість підвищує актуальність дослідження політичних партій.

Вивчення діяльності політичних партій у державотворчих процесах посідає вагоме місце у працях вітчизняних дослідників. Наукові розвідки Є. Бородіна, Т. Нагорняк, М. Примуша, А. Романюка, Г. Щедрової та інших вчених дозволяють проаналізувати теоретичні аспекти функціонування політичних партій [9]. Суттєвий внесок у дослідження суб'єктів реалізації державної політики зроблено у працях В. Бортнікова, В. Лугового, М. Лациби, В. Майбороди, О. Корнієвського, М. Розумного та інших [6]. Однак, проблематика участі політичних партій у здійсненні державної політики є недостатньо розробленою.

Мета статті полягає у тому, щоб здійснити комплексний аналіз участі політичних партій у реалізації державної політики в Україні.

Основні положення. В Україні з'являється можливість для розширення суб'єктів, які

можуть здійснювати або впливати на реалізацію державної політики, хоча, порівняно з країнами Європейського Союзу, їх організаційне становлення відбувається повільно. Низька ефективність політичних та соціально-економічних реформ в Україні за роки незалежності зберігала залишки старої політичної системи, обмежувала можливості конструктивних позавладних ініціатив.

Значні соціально-економічні й політичні зміни в більшості суспільств, що відбулися в XXI ст., супроводжувалися зміною поглядів на можливості громадських ініціатив. Рівень розвитку громадянського суспільства в країні поступово стає вагомим фактором для вступу до міжнародних об'єднань, налагодження дипломатичних, економічних, культурних та інших зв'язків між державами.

Характерною ознакою цих тенденцій стало ширше формування міждержавних організацій, об'єднань та інших структур, які утворюються на засадах виборності і функціонують, як органи колегіального врядування, де рішення ухвалюються шляхом консенсусного голосування. Прикладом може слугувати Європейський Союз та його численні регіональні структури.

Сьогодні важливим для України є процес залучення інституцій громадянського суспільства (політичних партій та громадських організацій) до реалізації державної політики. Євроінтеграційні прагнення України ставлять завдання реорганізації всієї структури прийняття політичних рішень, що передбачає необхідність створення механізму розвитку незалежної позавладної експертизи. Одним із напрямів таких трансформаційних процесів має стати залучення політичних партій до реалізації державної політики.

У цьому контексті важливим є розуміння процесу вироблення державної політики в Європейському Союзі, усвідомлення європейських норм і стандартів прийняття політичних рішень. Саме цим визначається необхідність вивчення європейської практики щодо залучення політичних партій та громадських організацій до вироблення та реалізації політики як сфери суспільної життєдіяльності.

У Західній Європі законодавче регулювання права та діяльності об'єднань громадян було закріплено на конституційному рівні. Останнім часом виявляється тенденція поряд із загальним проголошенням права на об'єднання визначати в конституціях та окремих законах основи статусу окремих видів об'єднань – політичних партій (ст. 21 Основного закону Німеччини, ст. 4 Конституції Франції), профспілок (ст. 39 Конституції Італії, ст. 23 Конституції Греції), підприємницьких союзів (ст. 7 Конституції Іспанії). Нерідко при цьому від партій і інших громадських об'єднань потрібно, щоб їхня внутрішня організація відповідала демократичним принципам. Право на об'єднання громадян гарантується Конституцією України [3].

Прийняття Конституції України у 1996 р. актуалізувало наукові політологічні дослідження з цієї тематики. Відбулося закріплення норми, що визнає право громадян на “свободу об'єднання для здійснення захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів” (ст. 36) і нових норм, згідно з якими, ніхто “не може бути змушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян” (ст. 36). Ці та інші конституційні норми спонукали наукові пошуки шляхів підвищення суб'єктності політичних партій [3].

Через політичні партії окремі особи та соціальні групи мають можливість впливати на здійснення державної політики, на суспільство загалом відповідно до своїх інтересів, перетворюючись на важливі суб'єкти політичного процесу. Політичні партії ініціюють прийняття політичних рішень і є посередником між державою і суспільством.

Зокрема, в світовій практиці часто організуються багатотисячні кампанії протестів, демонстрації на захист миру, антиядерні, екологічні рухи. І все це робиться численними групами активістів політичних партій. Формуючи громадську свідомість, досягаючи час від часу успіхів, ці суб'єкти політики стають джерелом структурних змін у суспільстві, подальший розвиток яких важко передбачити.

Для розуміння специфіки функціонування політичних партій важливим є визначення їхніх функцій, а саме: представництво й захист групових інтересів; суспільної активізації; формування громадської думки; підбір і підготовка кадрів; виховна; інформаційна; контрольна.

Важливим аспектом роботи політичних партій є їхня роль у наданні послуг та розвитку свого населеного пункту, інформаційною роботою, організаційною діяльністю тощо. Для багатьох людей політичні партії служать важливим, а іноді навіть єдиним джерелом соціальної та іншої допомоги.

Проаналізуємо в широкому розумінні основні функції, які виконують політичні партії у європейському співтоваристві. По-перше, це функція розвитку демократії. Усе більше політичні партії виступають у ролі складових громадянського суспільства та пропонують свою підтримку демократичній системі суспільства. Оскільки членство країн в Європейському Союзі передбачає, що держава досягла стабільності в контексті демократичних перетворень, захисту прав людини. Таким чином, партнерські відносини політичних партій та органів державної влади є дуже важливими для формування громадянського суспільства.

По-друге, політичні партії виконують важливу інформаційну функцію, яка полягає в оприлюдненні поглядів окремих груп суспільства (наприклад, відстоювання інтересів національних меншин) або груп, які дотримуються визначених поглядів (наприклад, захист навколишнього середовища). У цьому випадку політичні партії мають змогу донести до таких груп суспільства конкретну інформацію, минаючи недоступні для пересічного громадянина інформаційні канали.

По-третє, функція сприяння впровадженню реформ. Політичні партії через свої осередки та канали на локальному, регіональному та національному рівнях мають змогу сприяти кращому розумінню та реалізації державної політики.

По-четверте, функція сприяння при реалізації проектів. Встановлено, що політичні партії надають суттєву допомогу при управлінні, для моніторингу проектів, які фінансуються Європейським Союзом, й успішно виконують цю функцію.

По-п'яте, функція сприяння європейській інтеграції. Політичні партії через свої структури та громадські організації популяризують створення “європейської громадської думки”, тобто сприяють втіленню у життя ідеї європейської інтеграції в практичному плані на рівні широких верств населення. Таким чином, можливість співпраці Європейського Союзу та позавладних суб'єктів політики є вигідною для обох сторін [4].

Політичні партії відрізняються одна від одної своїми організаційними можливостями, ресурсами і відносинами з органами державної влади. Вітчизняний досвід переконливо підтверджує наростання взаємовпливів органів державної влади і політичних партій. Ці взаємовпливи посилюються в ході поглиблення демократизації суспільства. У різних державах напрацьовано свої підходи та вироблено відповідні механізми взаємодії влади і суспільства.

Останнім часом у науковому середовищі проблема відносин влади та політичних партій стає дедалі актуальнішою в контексті демократизації державного управління. У той же час огляд вітчизняної наукової літератури дає підстави констатувати, що проблема комплексного дослідження процесу вироблення державної політики через залучення політичних партій ще не стала ще об'єктом спеціальних досліджень.

Як зазначає Л. Пал: „Процесів вироблення політики багато, а тому вони відрізнятимуться відповідно до сектора, залежно від учасників, інституційної спадщини, від минулих варіантів політики, природи політичних суперечок...” [8, С. 171].

Усе частіше дослідники звертають увагу на світові та європейські моделі залучення громадськості до процесу прийняття рішень на усіх рівнях. Метою соціального партнерства під час реалізації державної політики є партнерська взаємодія політичних партій та державних інституцій [4, С. 3].

Досліджуючи процедурні правила вироблення політики в Європейському Союзі, не можна оминати увагою такий важливий документ, як Біла книга з європейського управління. Цим документом визначено сфери й теми досліджень, а саме: демократизація експертизи і встановлення систем наукових рекомендацій; консультація й участь громадянського суспільства; встановлення структури агенцій із вироблення рішень; залучення експертів до процесу здійснення національної політики; організація мережі людських ресурсів для належного управління [2, С.117].

На основі проведених досліджень і консультацій були ухвалені рекомендації, якими передбачається вдосконалення процесу вироблення політики на основі широкої участі зацікавлених сторін, зокрема політичних партій та громадських організацій. У центральноевропейських країнах співпраця владних і громадських інституцій для розгляду конкретних питань з урахуванням громадської думки – загальноприйнята практика, так само як подальше обговорення їх висновків і пропозицій на різних рівнях прийняття і реалізації

політичних рішень.

Підбиваючи підсумки. Вивчаючи проблематику участі політичних партій у здійсненні державної політики, варто відзначити, що їх роль зростає і залежить від об'єктивних (демократизація політичного режиму) і суб'єктивних (інституційний потенціал політичних партій) чинників. Варто наголосити, що в державотворчих процесах України політичні партії починають відігравати більш суттєву роль у реалізації державної політики.

Перспективним напрямом подальших досліджень є громадський контроль з боку політичних партій за діяльністю органів державної влади.

Бібліографічний список:

1. Громадянська мережа Опора: Аналіз виборчої ситуації на Сході, Заході та Півдні України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maidan.org.ua/static/lvivmai/1288022657.html>.
2. Кодекс належної практики щодо політичних партій. // *Вибори і демократія*. Випуск 1 (23). Київ: Інститут виборчого права; Національний університет «Києво-Могилянська Академія», 2010. – С.117–127.
3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року – К.: Просвіта, – 1996. – 78 с.
4. Неурядові організації Європейського Союзу : порівняльний аналіз громадських організацій України / [керів. проекту Людмила Козак]. – К., 2002. – 148 с.
5. Кудіна О. Зростання впливу громадсько – політичних об'єднань на політичні процеси: витоки феномену / О. Кудіна // *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. - 2009. – Вип. 9. – 276. – С.113–119.
6. Лациба М. Громадські організації на виборах / М. Лациба. – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2006. – 56 с.
7. Мейтус В., Мейтус В. Политическая партия: стратегия и управление [Текст] / В.В. Мейтус, В.Ю. Мейтус. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 404 с.
8. Пал Л. Аналіз державної політики / Пер. з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 1999. – 271 с.
9. Романюк А., Шведа Ю. Партії та електоральна політика / А. Романюк, Ю. Шведа. – Львів: ЦПД «Астролябія», 2005. – 348 с.

Yarosh Ya. B. The role of political parties in the implementation of state policy in Ukraine

The role of political parties in implementation of the state policy in Ukraine is investigated.

Political parties are an important actors in policy implementation at national and local levels that allows specifying their operational characteristics. The conclusion is that political parties more often are involved in the decision-making process at all levels. The specifics of the implementation of the state policy and purpose of social partnership in the world is the partnership of political parties and public authorities. Cooperation of governmental institutions and political parties to address specific issues, taking into account public opinion is an accepted practice in the democratic political process.

Key words: public policy, civil society, NGO, political party, democratic political process.